

Amb *Fresa y Chocolate* es va equivocar Almodóvar

Reynaldo González

(Director de la Cinemateca de Cuba)

Quan Pedro Almodóvar va veure, a l'Havana, el film cubà *Fresa y Chocolate*, li va augurar èxit, però evidentment no va poder vaticinar el seu abast. Va ser durant els dies del Festival havaner que va donar a conèixer l'obra de Tomás Gutiérrez Alea i Juan Carlos Tabío. Les coes d'espectadors vessaven els carrers i exigien una continuïtat en la programació havanera. Gaudien de la sorpresa d'un film que arribava amb un missatge nou en el panorama de Cuba: una dolorosa lliçó contra la intolerància. Entre els seus elogis, que varen ser molts, Almodóvar va incloure la declaració que li agradaria fer feina amb els seus protagonistes. Però no va considerar que el tema del film arribàs a interessar amb igual força en altres latituds.

Potser, el realitzador espanyol ha raonat d'una altra manera, després, davant el frenesí internacional amb el film i particularment el madrileny: gairebé un any en cartelleres de la Gran Via, on moltes altres pel·lícules iberoamericanes, i fins i tot de la gran indústria hollywoodenca, passen

sense pena ni glòria. La repercussió semblant a París, Berlín, Roma, ciutats de Suïssa, Xina, Japó i ara Estats Units, secunden els premis que ha acumulat *Fresa y Chocolate*: vuit a L'Havana, inclòs millor Pel·lícula i Director, Ós de Plata a Berlín, Millor Pel·lícula a Gramados (Brasil), i a Paso del Norte, Jaguar d'Or a Cancún, Premi Goya a Espanya, premi de l'Associació de Cronistes de Nova York i la difícil comunió de criteris de l'Oficina Catòlica de Cine (OCIC) i de la Crítica Internacional (FIPRESCI).

El que ha passat amb aquest film cubà és per molts sorprenent. La valoració que guanya arreu exalta la seva realització, virtuts del seu guió i interpretacions, però sobretot el seu argument, ja que resulta indubtable que l'assumpte de la intolerància cap al diferent és una cosa que es repeteix a tantes latituds com per acollir-nos a l'exposició proverbial que «allà on se pensen que no hi plou, no se pot estar de goteres» ("en todas partes cuecen habas" a l'original).

L'«assumpte gai» a Cuba, el maldestre tractament que les autoritats d'un govern centralista com pocs va donar als homosexuals, va quedar reflectit a la pel·lícula amb tant de risc com tacte per denunciar els efectes d'una intolerància que es va transvestir de "política cultural" i va conformar

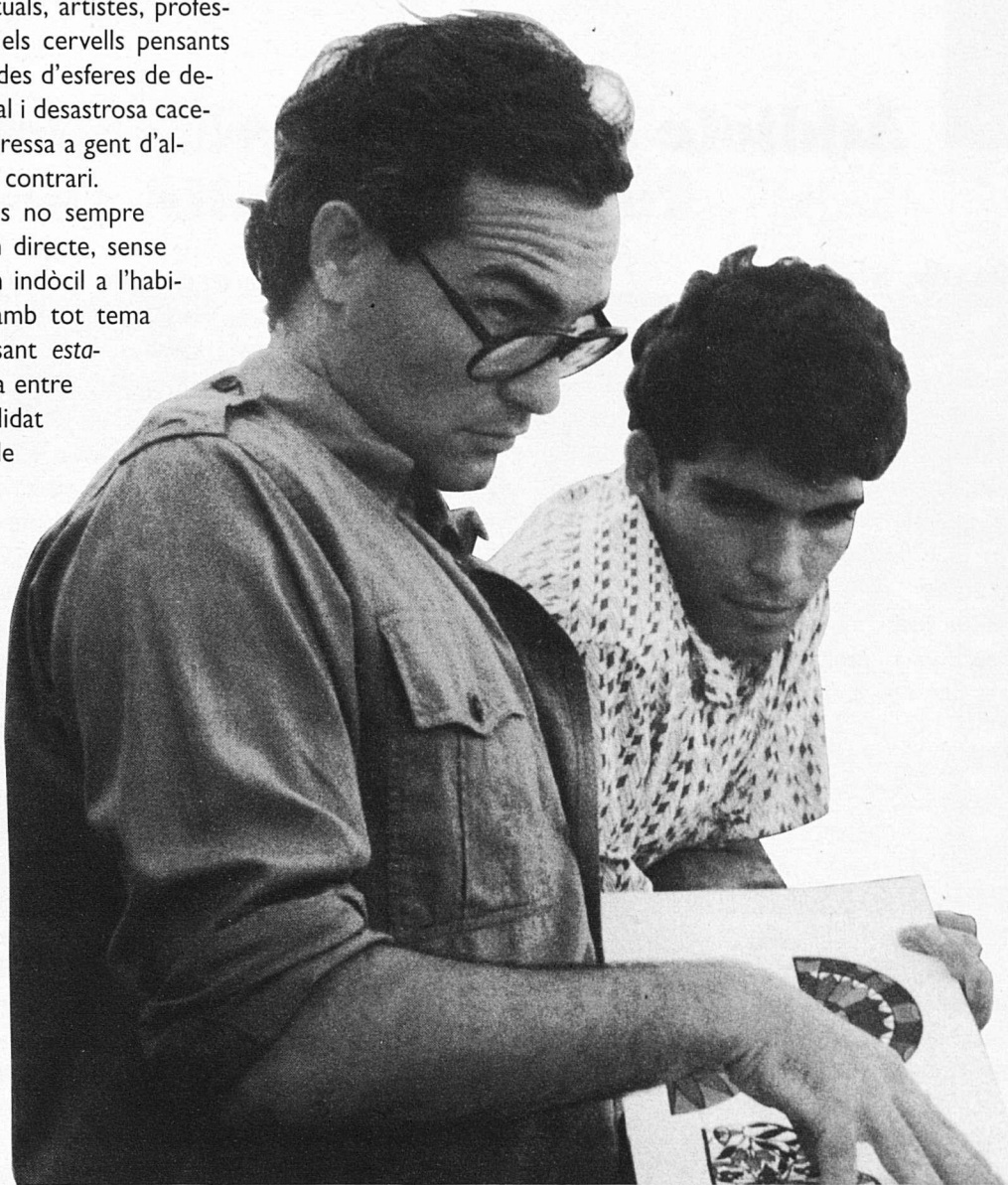
FOTOGAMA DE FRESA Y CHOCOLATE

un distès malson per intel·lectuals, artistes, professors, àlumnies i, a posteriori, els cervells pensants reduïts a útils funcionaris que des d'esferes de decisió varen exercir una medieval i desastrosa caceria de bruixes. Però no desinteressa a gent d'altres parts del món, sinó ben al contrari.

La defensa de les minories no sempre troba en el cine un reflex tan directe, sense alambicats paternalismes, i tan indòcil a l'habitual instrumentalització que amb tot tema problemàtic sol fer el sacrosant *establishment*. Això, que es compta entre els mèrits del film, li ha consolidat el prestigi. El pas triomfal de *Fresa y Chocolate* per les sales de cine de molts de països atresora un rosari d'anècdotes que exemplifiquen com el qüestionament d'aquesta intolerància té ressò en unes altres i acaba sent un missatge humanista, una apel·lació per la llibertat real de l'home. La recent nominació a l'Oscar com a possible Millor Pel·lícula Estrangera —que en escriure aquestes línies no es coneix el veredict— té altres lectures. És obvi que per algunes ments obtuses, pel que fa a l'interior de Cuba, el film va resultar aspre i difícil de pair. I que pels adversaris del règim cubà constitueix

una ocasió per posar-li de relleu una de les seves màcules notables, que llargs contratemps li va crear entre éssers pensants del món, els quals abans mantenien núpries amb una revolució que se'ls presentava com a utopia realitzable, sense els forceps de l'asfixiant "socialisme real". L'èxit de públic de *Fresa y Chocolate* reflecteix una larvada satisfacció perquè aquestes coses es diguin sense jocs de paraules ni formalismes estèrils, perquè, al contrari de qualsevol suposició, el tema, com la intolerància en el seu sentit ample, nefast i persistent, no està "superat", encara reclama que se li doni el relleu necessari.

Tot això pesa en la inclusió d'un film cubà entre les nominacions a l'Oscar, per primera vegada malgrat que la nostra cinematografia compta amb no escasses obres transcendentals. Es tracta d'un producte cultural que arriba de l'illa que Estats Units manté sota estricta bloqueig, en el qual no cedeix, tot i que és coneguda la seva contumàcia i criminalitat en l'actual món unipolar. La nominació reconeix que alguna cosa està canviant a "l'illa de la intolerància", ja

que una obra d'art s'atreveix a burlar la distesa ègida de la "unanimitat" i la "disciplina". La nominació a l'Oscar és, també, un gest que a Estats Units afronta una altra intolerància, la que exerceix el poderós contra el petit assetjat. Molta gent de cine d'Estats Units vol fer sentir la seva decisió de no continuar la disciplina obsessiva amb aquest bloqueig tenaç.

Es tracta de conèixer a Cuba senderes per on els seus talents comencen a desxifrar i posar en evidència un destí que no té perquè resultar-los fatal i inapel·lable. I es tracta d'afirmar formes de rompre el bloqueig que tant de mal fa als cubans com al prestigi del gegant superindustrialitzat. Tot això, encara que ens sembli exagerat, es mou en aquesta nominació a l'Oscar. Per l'illa assetjada, el rètol de la nominació representa una ocasió d'ampliar els camins d'èxit a una de les seves més legítimes troballes artístiques. Allà, com ens varen ensenyar els enutjosos teòrics marxistes de l'art, que tants de pèls varen tirar a la sopa cultural amb el seu *ritornello* tamisat d'aromes esclaves: "una harmonia exemplaritzant uneix forma i contengut per un reflex crític de la realitat". Mentrestant, en oferir-nos un exquisit *sundae*, la pel·lícula continua imposant el dolç sabor de la intolerància.

LA HABANA, MARÇ 1995